

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Domanovszky Sándor*

Cím: *József nádor*

Forrás: *Budapesti Hírlap*

Bp.

(Hely)

1930. II. 11.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

József nádor

Idő

"1930"

Személy

József nádor

Domanovszky Sándor dr. egyetemi tanár a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának ma délutáni ülésén tartotta meg rendes tagsági székfoglalóját. Az ülésen megjelentek József főherceg, Klebelsberg Kunó gróf és Csányi Dezső államtitkár elnöke alatt a magyar történetírók nagy számban. Domanovszky professzor székfoglalójából, amelynek elhangzása után Csányi Dezső osztályelnök üdvözölte az előadót, a következő részletet közöljük:

Amikor József főherceg 1795-ben Magyarország helytartója lett, Ferenc császár olyan titkos utasítást adott neki, amelyben azt kívánta, hogy Magyarországon reakciós politikát folytasson. A császár környezetében az ő kiküldetésével akarták bevezetni azokat az intézkedéseket, amelyekkel alkotmányellenes útra tereljék a kormányzást. A nemzeti köröknek mégis sikerült már a következő évben a főherceget nádorrá választatni s az új nádor, ámbár az első években ragaszkodott bátyja utasításaihoz, később mégis belátta az osztrák kormányzás hibáit és valóságos küzdelmet folytatott a magyar alkotmányosságért. Az 1802-iki országgyűlés után már gyanús szemmel nézték működését, de a császár bizalmát iránta csak 1805-ben sikerült meggingatni.

Az 1805-iki francia háborúba Oroszország vitte bele a monarchiát. A háborúnak akkor határozott ellenzői Károly főherceg és a nádor voltak. Az udvarban azonban alakult egy csoport, amely a főhercegeket ki akarta szorítani a kormányzathoz és a háborúra tüzelt. Ebbe a háborúba a monarchia teljesen

készületlenül és könnyelműen ment bele, Mack altábornagy biztatására, aki maga akart támadni Napoleon ellen. Terve teljes kudarcot vallott s a háború elején seregével együtt Ulmál kénytelen volt letenni a fegyvert, amire Napoleon előtt nyitva állott az út Bécsig.

Amikor a nádor a hadjárat megindítását megakadályozni nem tudta, legalább a kellő előkészületeket akarta megtenni. Főszerepében, tiszti személyzetben azonban olyan hiány volt, hogy még a három évvel előbb megszavazott utoncok bevonultatása is a legnagyobb akadályokba ütközött. Mire az országgyűlés megszavazta a nemesi fölkelést, Napoleon már a császárvároshoz közeledett. A visszavonuló osztrák csapatok Csehországban akartak egyesülni az orosz segédhadakkal, Magyarországon tehát nem volt semmi haderő s előrelátható volt, hogy a császárral az érintkezés is meg fog bűnlni. November 12-én tehát a király felhatalmazása alapján a nádor teljhatalommal vette át Magyarország kormányzását. Már a menekülés és Bécs kiürítésének idejében kordont állított föl az ország határára, részben polgári elemekből. Komolyabb katonai erő hiányában szó sem lehetett arról, hogy ez az ellenséggel megütközzék és a nádor arra törekedett, hogy passzív politikával lehetőleg megkímélje Magyarországot a francia inváziótól. Ez annál fontosabb volt, mert a katonai hatóságok véleménye szerint a hadjárat sikere egészen az élelmezés kérdésétől függött, ebben pedig csak Magyarországra számíthattak. A kordon parancsnokai tehát még arra is utasítást kaptak, ha a franciák magyar területen akarnának előnyomulni, küldjenek hírnököket a francia tábornokokhoz s jelenték be, hogy ámbár Magyarország haj-

landó alkotmányáért és királyáért vérét ontani, ha a franciák megkímélik az ország területét a támadástól, nem fogják őket nyugtalanítani. Ilyen módon akarta a nádor megmenteni a Magyarországon felhalmozott készleteket. Intézkedéseihez Ferenc császár is hozzájárult s hogy a franciákat ki ne hívják, a határszéli megyékben egyelőre a nemesi fölkelést sem állították ki.

Ugyanakkor a nádor megszüntette a Budára áthelyezett magyar kancelláriának a működését s így Magyarország kormányzása egészen a helytartótanács kezében összpontosult. Az országgyűlés kiváló kövéteiből pedig a nemzeti irnyzat legexponáltabb híveiből a nádor több urat meghívott maga mellé, hogy neki a háború alatt tanácsot szolgáljanak. Az osztrák hatóságokkal minden érintkezés megszűnt.

Ez a politika később nagyon fölkelte a bécsi körök bizalmatlanságát a nádorral szemben. Az a tábornok aki a franciákkal szembe került, Pálffy Lipót gróf, meghatalmazásán túlmenően azt az ajánlatot tette Davoust marsallnak, hogy kezdjen vele tárgyalásokat, amivel a nádort igen kellemetlen helyzetbe sodorta. A franciák erre azt kívánták, hogy a magyarok szüntessék be a nemesi felkelést és a nádor kössön semlegeségi szerződést Napoleonnal. A nádor megzondolatlan fellépéséért Pálffy elmozdította, a franciákat értesítette, hogy a fölteleket a királyhoz küldi el, aki egyedül hivott ebben a kérdésben dönteni. Pálffy fellépése különösen azért bosszantotta, mert félt, hogy ez passzív politikáját romba fogja dönteni.

Az auszterlitzi esatáig ezek a kérdések állottak a kormányzat előterében. A franciák ajánlatuk visszautasítása után megszáll-

ták Pozsonyt s a Duna mindkét partján megindították az előnyomulást. A nádor akkor Davoust-t fel akarta szólítani, hogy vonja vissza csapatait addig, amíg a császártól a fegyverszüneti tárgyalásokra vonatkozólag határozott választ nem kap. Ez a tárgyalás azonban már nem indult meg az auszterlitzi esata miatt. A vereség a helyzetet egészen megváltoztatta. Az ország végre fegyverszünethez jutott és megindultak a béketárgyalások. Az inváziótól tehát már nem kellett tartani. A császár környezetében azonban most már megindultak a belső intrikák és különösen Baldacci Antal báró, aki a kabineti ügyeket intézte, iparkodott a császárbizalmatlanságot kelteni a nádor ellen. Egymásután érkeztek az olyan királyi rezolúciók, amelyek a nádor működését helytelenítették, Magyarországot a lüszég hiányával és tétlenséggel vádolták, nem véve figyelembe azt, hogy a nemesi felkelés szervezésére sem az idő nem volt elég, sem Bécsből a szükséges felszerelést nem adták meg. De nagy aknamunka indult meg a nádor ellen az aulikus magyar urak részéről is, akik különösen a kancellária feloszlatása s a magyar urak meghívása miatt iparkodtak a császárt öccsétől elfordítani. Segítségükre sietett a bécsi rendőrség is, mindenféle gyanúsításokkal.

A nádor kéthónapi teljhatalmú kormányzása olyan helyzetekbe sodorta őt, amelyeket ellenségei kihasználtak ellene. 1806-ban már többnyire fölterjesztései ellen döntöttek s annyira elkedvetlenítették őt, hogy le akart mondani nádori méltóságáról.

Ezen az összeütközésen fordult meg a nádor pályája. Ettől az időtől kezdve még határozottabban szállt síkra az alkotmányos életért és a nemzeti kívánságokért.